

पुणे, ता. २३ : शहरात निर्माण होणाऱ्या सांडपाण्यापैकी निम्म्यापेक्षा जास्त पाणी कोणतीही प्रक्रिया न करता थेट मुळा-मुठा नदीत सोडले जात आहे. यामुळे नदीत प्रचंड घाण झाली असून, पाण्याच्या दुर्गंधीमुळे नागरिकांना त्रास सहन करावा लागत आहे. शिवाय पाण्यातील अपायकारक घटकांचे प्रमाण जास्त असल्याने जैवविविधतेलाही धोका निर्माण झाला आहे.

शहरात निर्माण होणारे सांडपाणी शुद्ध करण्यासाठी सध्या नऊ प्रकल्प सुरू आहेत. त्यामधून रोज ४७७ एमएलडी पाणी शुद्ध करून नदीत सोडले जात आहे. या ठिकाणी पाणी शुद्ध न करता थेट नदीत सोडले जात असल्याचा आरोप केला जात असल्याने महापालिकेने आता सर्व प्रकल्पांवर सेंसर लावले आहेत. पण पाण्यातील 'बीओडी'चे वाढणारे प्रमाण आणि सीओडी आणि ऑक्सिजनचे प्रमाण कमी होत असल्याने स्थिती धोकादायक असल्याचे महापालिकेच्या पर्यावरण अहवालातून स्पष्ट होत आहे.

'बीओडी'चे प्रमाण वाढले

महापालिकेच्या पर्यावरण अहवालातील आकडेवरीन प्रदूषण कमी होण्याऐवजी वाढत असल्याचेच स्पष्ट होत आहे. केंद्र सरकारच्या नियमाप्रमाणे पाण्यातील 'बीओडी'चे प्रमाण ३० मिलिग्रॅमपेक्षा कमी असणे आवश्यक आहे. २०२१ मध्ये मुठा नदीत विठ्ठलवाडी येथे ५२.५५, म्हात्रे पूल ४९.४३, एरंडवणे ५३.१७, जोशी पूल ४३.१३, ओंकारेश्वर ४३.१४ आणि रेल्वे पूल ४३.२४ इतके होते. पण २०२२ मध्ये विठ्ठलवाडी ५४.२३, म्हात्रे पूल ५०.२३, एरंडवणे ५४.३९, जोशी पूल ४५.१२, ओंकारेश्वर ४६.७८ आणि रेल्वे पुलाखाली ४७.१२ इतके बीओडीचे प्रमाण आहे.

मुठा नदीत रसायनमिश्रित पाणी

संगमवाडी येथे मुळा व मुठा नदीचा संगम झाल्यानंतर तेथील पाण्यात मैलापाण्याचे प्रमाण कमी झाल्याने 'बीओडी'चे प्रमाण काही प्रमाणात घटले आहे. नदीत सीओडीचे प्रमाण हे १५० मिलिग्रॅमपेक्षा जास्त असणे आवश्यक आहे. पण मुठा नदीत हे प्रमाण १०० पेक्षा जास्त आहे. पण मुळा-मुठा नदी एकत्र आल्यानंतर हे प्रमाण १०० पेक्षा झाले आहे. उद्योगांमधील रसायनमिश्रित पाणी नदीत सोडल्याने सीओडीचे प्रमाण कमी झाल्याने ते घातक आहे. मुळा-पवना संगम ८३.३४, हॅरिस पूल ९०.२१, होळकर पूल ९०.१२, वाकडेवाडी ८८.४५, संगमपूल ९३.२१, येरवडा ९६.५४, मुंढवा ९७.४३ मिलिग्रॅम 'सीओडी'ची नोंदी पर्यावरण अहवाल करण्यात आली आहे.

प्रक्रियेविना निम्म्यापेक्षा जास्त सांडपाणी मुळा-मुठेत

अशी आहे सांडपाणी प्रक्रिया प्रकल्पांची क्षमता (एमएलडीमध्ये)

वैकुंठ स्मशानभूमी : नदीपात्रात सोडण्यात येणाऱ्या सांडपाण्यामुळे पाणी प्रदूषणात भर पडत आहे. शिवाय परिसरातील नागरिकांचे आरोग्यही धोक्यात आले आहे.

अशी आहे स्थिती...

- पुणे शहराची लोकसंख्या ६० लाखांच्या पुढे गेली आहे.
- रोज किमान १६०० एमएलडी पाण्याचा पिण्यासाठी व इतर कारणांसाठी वापर केला जात आहे.
- सध्या एक हजार एमएलडी सांडपाणी तयार होत आहे.
- महापालिका प्रशासनाच्या दाव्यानुसार शहरात सध्या केवळ ७४५ एमएलडी सांडपाणी रोज निर्माण होत आहे.
- नऊ सांडपाणी प्रकल्पांच्या माध्यमातून ४७७ एमएलडी पाण्यावर प्रक्रिया केली जात आहे.
- मुळामुठा शुद्धीकरण प्रकल्पांतर्गत (जायका) १४७२ कोटी रुपये खर्च करू ३९६ एमएलडी पाण्यावर प्रक्रिया केली जाणार आहे.
- या प्रकल्पाचे काम पूर्ण होण्यास २०२६ उजाडणार आहे.
- दरम्यानच्या काळात शहराची लोकसंख्या, पाण्याचा वापर वाढणार असल्याने सांडपाण्याचे प्रमाण वाढून ते किमान १५०० 'एमएलडी'पर्यंत जाण्याची शक्यता अधिकारी खासगीमध्ये वर्तवित आहेत.

सीओडी, बीओडी म्हणजे काय ?

अशुद्ध पाण्यातील रासायनिक पदार्थांचे विघटन करण्यासाठी किती ऑक्सिजनची गरज आहे, यावरून केमिकल ऑक्सिजन डिमांडचे (सीओडी) प्रमाण मोजले जाते. पाण्यातील रासायनिक पदार्थांच्या प्रदूषणाचा मापदंड म्हणून 'सीओडी'चा वापर केला जातो, तर अशुद्ध पाण्यातील जैविक पदार्थांचे विघटन करण्यासाठी सूक्ष्म जंतूंना ऑक्सिजनची किती गरज आहे, यावरून बायोकेमिकल ऑक्सिजन डिमांडचे (बीओडी) प्रमाण मोजले जाते. जेवढे 'बीओडी'चे प्रमाण कमी, तेवढे पाणी शुद्ध असते.

शहरात निर्माण होणाऱ्या सांडपाण्यावर प्रक्रिया करण्यासाठी नऊ सांडपाणी शुद्धीकरण प्रकल्प आहेत. त्याद्वारे ४७७ एमएलडी पाण्यावर प्रक्रिया केली जात आहे. जायका प्रकल्पाच्या माध्यमातून शुद्धीकरणाची क्षमता वाढणार आहे, तसेच सध्या अस्तित्वात असलेल्या आठपैकी सहा प्रकल्पांमधील तंत्रज्ञान बदलण्यात येणार असल्याने पाणी शुद्धतेचे प्रमाण वाढणार आहे.

- श्रीनिवास कंदूल, मुख्य अभियंता, विद्युत विभाग

पाण्यातील 'बीओडी'चे प्रमाण ३० मिलिग्रॅमपेक्षा कमी आणि सीओडीचे प्रमाण १५० मिलिग्रॅमपेक्षा जास्त असणे आवश्यक आहे. घरगुती सांडपाण्याचे प्रमाण असल्यास 'बीओडी' वाढतो, तर रसायनमिश्रित पाणी असल्याने 'सीओडी'चे प्रमाण १५० पेक्षा कमी आहे.

- मंगेश दिघे, पर्यावरण अधिकारी, महापालिका

शहरात निर्माण होणाऱ्या सांडपाण्यापैकी निम्म्यापेक्षा जास्त पाणी कोणतीही प्रक्रिया न करता थेट मुळा-मुठा नदीत सोडले जात आहे. एकूण परिस्थिती पाहता हा प्रश्न हाताबाहेर गेल्याचे स्पष्ट होत आहे. याबाबत तुमचे मत व सूचना नावासह क्यूआर कोड स्कॅन करून किंवा editor.pune@esakal.com या मेलवर, तसेच ८४८४९७३६०२ या व्हॉट्सअप क्रमांकावर कळवा.